

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 26-05-2022 r.

Marcin Wiącek

IV.510.15.2022.AGR

**Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości**

Szanowny Panie Ministrze

Pragnę zwrócić uwagę Pana Ministra na kwestię braku należytego zadośćuczynienia wskazanym Trybunału Konstytucyjnego co do konieczności wyeliminowania z porządku prawnego przepisów, które w sposób dyskryminujący regulują wynagrodzenie pełnomocników ustanowionych z urzędu, względem analogicznego wynagrodzenia przysługującego pełnomocnikom z wyboru.

Postanowieniem z dnia 29 kwietnia 2020 r. (sygn. akt S 1/20, OTK-A 2020/14) Trybunał Konstytucyjny na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393) zasygnalizował Ministrowi Sprawiedliwości konieczność usunięcia uchybień w § 4 ust. 2 *in principio* rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2019 r. poz. 18) oraz w § 4 ust. 2 *in principio* rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2019 r. poz. 68) - polegających na bezpodstawnym zróżnicowaniu zasad podwyższania wynagrodzenia pełnomocnikom ustanowionym z urzędu w porównaniu do pełnomocników ustanowionych z wyboru.

Trybunał Konstytucyjny odwołał się wówczas do swego wyroku z dnia 23 kwietnia 2020 r. (sygn. akt SK 66/19, OTK-A 2020/13), którym uznano, że § 4 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U.

poz. 1801) jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 zd. drugie i art. 92 ust. 1 zd. pierwsze Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Odwołując się do zaprezentowanych tamże wywodów, w uzasadnieniu postanowienia sygnalizacyjnego Trybunał Konstytucyjny potwierdził uprzednio wyrażone stanowisko, iż *adwokaci stanowią grupę podmiotów podobnych, posiadających - w zakresie prawa do wynagrodzenia - wspólną cechę istotną w rozumieniu art. 64 ust. 2 Konstytucji, a więc także w rozumieniu art. 32 ust. 1 Konstytucji. Całą tę grupę charakteryzuje to, że jedynym przedmiotem działalności palestry jest świadczenie profesjonalnej pomocy prawnej osobom fizycznym, osobom prawnym oraz innym podmiotom określonym w ustawie. Pomoc ta - co do zasady - świadczona jest w ramach wyboru: to adwokat i jego potencjalny klient ustalają warunki reprezentacji. Niemniej jednak adwokat w określonych sytuacjach zostać może zobowiązany przez państwo do świadczenia pomocy prawnej z urzędu wobec osób, które nie są w stanie ponieść kosztów pomocy prawnej. W obu przypadkach adwokat zobligowany jest do dochowania jak największej staranności w wykonywaniu swoich obowiązków i dbania o interesy klienta.*

Jednocześnie Trybunał podkreślił, iż nie znajduje żadnych wartości konstytucyjnych, którym miała służyć regulacja różnicująca wysokość wynagrodzeń pełnomocników z urzędu względem analogicznych wynagrodzeń pełnomocników świadczących pomoc prawną na podstawie umowy z klientem. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, brak jest jakichkolwiek racjonalnych argumentów (nie tylko na gruncie Ustawy Zasadniczej), które usprawiedliwiałyby dyskryminujące traktowanie pełnomocników w zależności od tego, czy działają oni z wyboru, czy też zostali ustanowieni z urzędu. Trybunał ponownie zauważył, iż analiza statusu adwokatów i ich roli w postępowaniu, w którym występują jako podmioty powołane i zobowiązane do zastępstwa prawnego, prowadzi do uznania, że różnicowanie ich wynagrodzenia nie ma konstytucyjnego uzasadnienia. W tym wypadku odstępstwo od zasady równości, a w szczególności od równej ochrony praw majątkowych, pozostaje niedopuszczalne. Zdaniem Trybunału *nie ulega wątpliwości, że w sprawach wymagających profesjonalnej wiedzy prawnej prawidłowe wykonywanie obowiązków przez adwokata (niezależnie od tego, czy jest to pełnomocnik z wyboru czy z urzędu) wymaga niejednokrotnie dużego nakładu pracy. Poza ściśle określonymi w prawie przypadkami, adwokat nie może uchylić się od wykonania zleconych mu obowiązków jako pełnomocnik z urzędu - w przeciwieństwie do adwokata działającego jako pełnomocnik z wyboru, który może odmówić podjęcia się reprezentacji prawnej potencjalnego klienta. W przypadku adwokatów działających jako pełnomocnicy z urzędu łączyć się to może bez wątpienia z określonym uszczerbkiem w ich substancji majątkowej; w przeciwieństwie bowiem do pełnomocników z wyboru nie mogą oni otrzymać wynagrodzenia «z góry» ani w całości, ani w części zaliczkowej, co oznacza, że do zakończenia postępowania w danej instancji de facto świadczą pomoc prawną za darmo.*

Trybunał Konstytucyjny przypomniał, iż ani z analizy art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o adwokaturze (tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1513, ze zm.), ani też z pozostałych przepisów tejże ustawy, nie można na gruncie językowym ani celowościowym wyprowadzić podstawy dla Ministra Sprawiedliwości do zróżnicowania stawek wynagrodzenia adwokatów w zależności od tego, czy świadczą pomoc prawną z urzędu, czy też na podstawie umowy z klientem. Ostatecznie w ślad za wyrokiem z dnia 23 kwietnia 2020 r. Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu postanowienia z dnia 29 kwietnia 2020 r. podkreślił, iż wobec braku stosownej podstawy w ustawie samo zróżnicowanie w akcie podustawowym wysokości stawek wynagrodzenia w zależności od tego, czy adwokat świadczył pomoc prawną jako pełnomocnik z wyboru, czy z urzędu, może być traktowane jako niedopuszczalna w demokratycznym państwie prawa samowola legislacyjna, w sposób nieproporcjonalny ingerująca w uprawnienia pełnomocników z urzędu do uzyskania wynagrodzenia za ich pracę. Trybunał przypomniał, iż tak brzmiące zapatrywanie pozostaje odpowiednio aktualne w odniesieniu do wynagrodzeń radców prawnych.

W konsekwencji Trybunał Konstytucyjny zasygnalizował Ministrowi Sprawiedliwości konieczność wyeliminowania z porządku prawnego regulacji, które - w swej istocie - w sposób dyskryminujący dla pełnomocników ustanowionych z urzędu regulują kwestię ich podwyższonego wynagrodzenia. W szczególności, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego w aktualnym stanie prawnym brak jest podstawy prawnej do zróżnicowania mechanizmu wynagradzania adwokatów i radców prawnych w sprawach wymagających dużego nakładu pracy (zawiłych), polegającego na - w odniesieniu do pełnomocników ustanowionych z urzędu - podwyższeniu wynagrodzenia maksymalnie do 150% stawki minimalnej zaś - w odniesieniu do pełnomocników ustanowionych z wyboru - podwyższeniu wynagrodzenia maksymalnie aż do sześciokrotności stawki minimalnej, co znajduje swoje aktualne oparcie odpowiednio w ramach § 4 ust. 2 *in principio* rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2019 r. poz. 18) i w ramach § 4 ust. 2 *in principio* rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2019 r. poz. 68) oraz w ramach § 15 ust. 3 *in principio* rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.) i § 15 ust. 3 *in principio* rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 265).

W świetle powyższego, mając na uwadze samo prawne (ustrojowe) znaczenie wyżej przywołanych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, jak i przede wszystkim potrzebę urzeczywistnienia równej ochrony praw majątkowych w odniesieniu tak do wynagrodzeń

radców prawnych oraz adwokatów świadczących pomoc prawną z urzędu, jak i w odniesieniu do pełnomocników świadczących analogiczną pomoc prawną na podstawie umowy z klientem oraz dostrzegając nie mniej istotne znaczenie przedmiotowej kwestii dla należytego świadczenia pomocy prawnej uczestnikom obrotu, w kontekście możliwości zapewnienia im należytej ochrony prawnej przysługujących im praw i wolności (w tym przede wszystkim dla urzeczywistnienia samego konstytucyjnego prawa do sądu), zwracam się z uprzejmą prośbą do Pana Ministra o ustosunkowanie się do wyżej przedstawionych zagadnień. W szczególności będę wdzięczny za przedstawienie Rzecznikowi przyczyn, które stanęły na przeszkodzie w zadośćuczynieniu tak jednoznacznie sformułowanym wskazaniom Trybunału Konstytucyjnego. W przypadku ewentualnego podjęcia prac legislacyjnych, mających na celu wyeliminowanie z porządku prawnego zasygnalizowanych przez Trybunał Konstytucyjny uchybień, uprzejmie proszę o przedstawienie Rzecznikowi kierunku postulowanych zmian oraz wskazanie przewidywanego terminu ich wejścia w życie. Prośbę swoją opieram na treści art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2020r., poz. 627 ze zm.).

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/